

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adalet MYO

Adalet Programı

Hukuk Başlangıcı Dersleri

ÜNİTE IV

HUKUKUN UYGULANMASI

**KANUNLARIN
UYGULANMASI,
HAKİMİN
HUKUK YARATMASI
&
HAKİMİN TAKDİR YETKİSİ**

- **Soyut ve genel kanunların, somut hukukî olay ve uyuşmazlıklara uygulanması bazı sorunları** gündeme getirmektedir. Kanunların uygulanmasında karşılaşılan bu sorunları **üç temel başlık** altında toplamak olanaklıdır. Bunlar, **kanunların yer yönünden, zaman yönünden ve anlam yönünden uygulanmasıdır.**
- Kanunların anlam yönünden uygulanmasında kanunların yorumlanması konusu büyük önem taşımaktadır. Hukukumuzda kullanılan çeşitli yorum yöntemleri bulunmakla birlikte, içlerinde kuşkusuz en önemlisi önündeki uyuşmazlığı çözerken hâkimin yapacağı yorumdur.
- Önündeki somut uyuşmazlığı çözmeye çalışan hâkim bu uyuşmazlığa uygulayabileceği yazılı veya yazılı olmayan herhangi bir hukuk kuralı bulamadığı takdirde, kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacaksa bir kural koyar ve bu kural çerçevesinde somut uyuşmazlığı çözer..

1.Kanunların Yer Yönünden Uygulanması

- Kanunlar, kural olarak yapıldıkları ülke sınırları içerisinde uygulanırlar. Kanunların bu şekilde onları yapan devlet tarafından kendi ülkesi içinde bulunan yerli veya yabancı herkese uygulanmasına “**kanunların yerselliği-mülkiliği ilkesi**” denilmektedir. Buna karşılık, devletin vatandaşının ülke sınırları dışında bulunsa bile yine kendi milli kanunlarına bağlı kalmasına ise “**kanunların kişiselliği-şahsiliği ilkesi**” denilmektedir.

Kanunlarda Yersellik ve Kişisellik İlkelerinin Uygulanması

- Kanunların yerselliği ve kişiselliği ilkelerinin mutlak ve kesin bir şekilde her zaman uygulanması olanaklı değildir.
- Çünkü yersellik ilkesinin salt olarak uygulanması kişilerin sahip olduğu bazı hakların kaybolmasına neden olabilir.
- Kişisellik ilkesinin salt olarak uygulanması da devletin egemenliğini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Bu sebeple her iki prensibin mutlak bir surette uygulanmamasına dair bazı istisnalar getirilmektedir. Getirilen bu istisnalar, devletlerin egemenlik haklarının sınırlandırılmasına karşılıklı olarak rıza göstermelerini gerekli kılmaktadır.

Yersellik ve Kişisellik İlkelerinin Uygulanmasına Dair Bazı İstisnalar

- Özel hukuku ilgilendiren durumlarda kanunların kişiselliği ilkesi daha çok uygulama alanı bulmaktadır. Gerçekten de özel hukuktaki ehliyet ve aile hukuku ile ilgili konularda daha çok kişilerin milli kanunları uygulanmaktadır.
- Kamu hukukunu ilgilendiren alanlarda ise kural olarak kanunların yerselliği ilkesi ön plana çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, yabancılara kamu hukuku alanında kendi kanunlarının uygulanmasına müsaade edilmez. Örneğin, ülke içindeki yabancılara seçme ve seçilme hakkı verilmemektedir.
- Sonuç olarak denilebilir ki hangi durumlarda yersellik ilkesinin, hangi durumlarda kişisellik ilkesinin uygulanacağını belirlemek oldukça zordur. Bu konudaki ihtilaflar, milli kanunlara ve uluslararası antlaşmalara hükümler konulmak suretiyle çözümlenmektedir.

Yersellik ve Kişisellik İlkelerinin Uygulanmasına Dair Bazı İstisnalar

- Özel hukuku ilgilendiren durumlarda kanunların kişiselliği ilkesi daha çok uygulama alanı bulmaktadır. Gerçekten de özel hukuktaki ehliyet ve aile hukuku ile ilgili konularda daha çok kişilerin milli kanunları uygulanmaktadır.
- Kamu hukukunu ilgilendiren alanlarda ise kural olarak kanunların yerselliği ilkesi ön plana çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, yabancılara kamu hukuku alanında kendi kanunlarının uygulanmasına müsaade edilmez. Örneğin, ülke içindeki yabancılara seçme ve seçilme hakkı verilmemektedir.
- Sonuç olarak denilebilir ki hangi durumlarda yersellik ilkesinin, hangi durumlarda kişisellik ilkesinin uygulanacağını belirlemek oldukça zordur. Bu konudaki ihtilaflar, milli kanunlara ve uluslararası antlaşmalara hükümler konulmak suretiyle çözümlenmektedir.

2. Kanunların Zaman Yönünden Uygulanması

- Kanunlar kural olarak yürürlüğe girdikleri tarihten itibaren, yürürlükte buldukları dönem içinde ortaya çıkan olay ve ilişkilere uygulanırlar.
- Ancak genel kural bu olmakla birlikte, kanunların zaman yönünden uygulanmasında kanunların yürürlüğe girmesi ve yürürlükten kaldırılması aşağıdaki konuların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Kanunların Yürürlüğe Girmesi

- Anayasa'ya göre, kanunların, tüzüklerin ve yönetmeliklerin yürürlüğe girebilmeleri için yayımlanmaları gerekmektedir. Gerçekten de ancak yayımlanma ile ilgililerin söz konusu hukuk kuralları hakkında bilgilenmeleri mümkün olabilmektedir.
- Anayasa, kanunların Cumhurbaşkanı'nca yayımlanacağını belirtmektedir. Kanunlar, T.B.M.M. tarafından kabul edildikten sonra, Cumhurbaşkanı'nca yayımlanmak üzere bir tezkereyle Başbakanlığa gönderilir.
- Kanunların ne zaman yürürlüğe gireceği hususunda genellikle ilgili kanunların metninde açık bir hüküm bulunur. Ancak kanun metninde bu hususta açık bir hüküm bulunmadığında kanun, Resmi Gazetede yayımını izleyen günden başlayarak kırk beş gün sonra yürürlüğe girer.
- Kanunların yürürlüğe girmesi ile uygulamaya konulması farklı olabilir. Kural olarak yürürlüğe giren bir kanun uygulanmaya başlanır.
- Ancak olağanüstü yönetim durumları ile ilgili bazı kanunlar yürürlükte olmalarına karşın, her zaman uygulanmazlar. Bu tür kanunlar ancak ilgili olağanüstü yönetim durumları (olağanüstü hal ilanı gibi) vuku bulduğunda uygulanırlar. Sıkıyönetim Kanunu bu tür kanunlara örnek oluşturur.

Kanunların Yürürlükten Kalkması

- Kanunların yürürlükten kalkması konusunda, açık ve üstü kapalı olarak yürürlükten kalkma şeklinde bir ayrımın yapılmasında yarar vardır.
- Kanunların açık olarak yürürlükten kalkması çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir.
- ❑ Bazı durumlarda kanun koyucu, çıkardığı kanunun ne kadar süreyle yürürlükte kalacağını belirtmiş olabilir. Bu gibi hallerde sürenin sonunda kanun yürürlükten kalkar. Örneğin, Bütçe Kanunu bu şekilde bir kanundur. 2016 yılı Bütçe Kanunu 01.01.2016 tarihinde yürürlüğe girer 31.12.2016 tarihinde kendiliğinden yürürlükten kalkar.
- ❑ Sonradan yürürlüğe giren kanun, açıkça kendisinden önce çıkarılmış olan bir kanunun tümünü veya belli maddelerini yürürlükten kaldırabilir.
- ❑ Anayasaya aykırı olan kanun veya kanun maddeleri de Anayasa Mahkemesi tarafından yürürlükten kaldırılabilir.
- Üstü kapalı kaldırma durumunda iki kanun hükümleri arasında bir çelişme söz konusudur. Kural olarak, sonradan çıkan kanun, kendisinden önce çıkmış olan kanunu veya bazı maddelerini üstü kapalı olarak yürürlükten kaldırabilir. Üstü kapalı kaldırmada da aşağıdaki konuların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.
- Önceki kanun ile sonraki kanunun her ikisi de genel veya özel nitelikte ise eski kanunun yeni kanun ile çelişen hükümleri, yeni kanun tarafından yürürlükten kaldırılmış sayılır.
- Önceki kanun genel, sonraki kanun özel nitelikte ise sonraki kanun kendi alanına giren konularda eski kanunu yürürlükten kaldırır.
- Önceki kanun özel, sonraki kanun genel nitelikte ise yeni olan genel kanun, özel olan eski kanunu yürürlükten kaldırmaz.

**Ders Sonu
İYİ HAFTALAR!**

